

„És kijöve a megholt, lábain és kezein kötelékekkel megkötözve, és az orcája kendővel vala leborítva. Monda nékik Jézus: Oldozzátok meg őt, és hagyjátok menni.” (Jn 11,44)

Kedves Fiatalok, Tisztelt Sápadtarcúak, Indián Barátaim! A nevem még mindig Csendes Toll. Talán már hallotta(to)k róla, egy kis, vidéki indián törzs rezervátumba szorított főnöke vagyok. De most nem rólam van szó, hanem egy igazi bölcs és magányos törzsfőnökről. Fehér Sóllyom barátomról és mesteremről beszélek, a Baji Remetéről, az Utolsó Mohikánról.

Csendes Toll 13

A LEGUTOLSÓ MOHIKÁN

Muzsnay Ákosról*

Azt fogom kifejteni röviden, hogy miért a legutolsó a mohikánok között, miért mester, és miért megtisztelő, hogy a barátomnak is tudhatom. Most képletesen megkérem Fehér Sóllymot, repüljön ki a teremből, ne hallja, amit mondani akarok róla, különben azt fogja mondani, amit gyerekeink cédéin Gryllus Vilmos szokott: *Á, dehogy!* Szóval. Furcsa dolog, ha az embernek a mestere dolgairól kell számot adnia. Főként a mester jelenlétében, még akkor is, ha kis m-mel gondolja, és pontosan tudja, mit fog majd mondani felvetéseire, nevetve. *Á, dehogy!* Ami maximálisan rendben is van részéről, mesteri hozzáállás. De részemről? Miért is mondom, hogy a mesterem, az üresnek tűnő tiszteleten túl? A válasz roppant egyszerű, emberi és művészi példaértéke miatt. Lehetne bonyolultabban fogalmazni, de minek. Boldog vagyok, hogy élete része lehetek időnként, ha meglátogatom a hegyen, és naponta csodálhatom műveit dolgozószobám falain. És tudhatom, hogy élet és művészet lehet tökéletes fedésben is egymással. A mesteremről beszélek. (Uff, zárójelben!)

Ákos egyik nagy kedvenc mesterét kell idéznem, hogy pontosabban értsük, milyen komoly és súlyos a fenti állítás, és mennyire nem időhöz kötött. Leonardo da Vinci az örök problémát így vázolta: „Mi mindnyájan, kik a szellem emberei vagyunk, száműzöttként élünk egy oly korban, mely azzal kérkedik, hogy fölszabadította a szellemet. A hatalmasokat szolgáljuk, az uralkodók kegyéből élünk. Megszűnt számunkra a művészet szabadsága, üzletet csináltak belőle, befejezetlenül szakítják ki kezünkbe műveinket; a művész szignója kell nekik; a nevünkkel kereskednek.” Így a reneszánsz polihisztor, aki életében rendkívül elismert művész volt. Mindennek mai aktualitásával pontosan

tisztában van a mi Utolsó Mohikánunk is. Önmaga elvei szerint él és alkot. Nem foglalkozik műgyűjtőkkel, nem hajszol magáról albumokat, nem ácsingózik díjak, elismerések után. Úgy hajt fejet tehát, miként másik reneszánsz mestere Michelangelo Buanorotti tette egy kevésbé ismert történetben.

14

1494 fagyos firenzei telén a tizenkilenc éves, de már roppant híres Michelangelót furcsa dologra kérte fel Toscana ura, Piero de' Medici egy tapadós hópelyhekben gazdag éjszakán. Készítsen számára hóból szobrot a palota udvarán. Húsz aranyért. A város csodájára járt másnap a hószobornak. Michelangelo apja végre büszke lehetett fiára. Mindezt életrajzíróitól tudjuk. De azt már nem, mit is formázott meg a Michelangelo által készített hóember. A legmúlандóbb anyagból a legrövidebb életű szobrot készítette el a művészet történetének egyik legzseniálisabb embere. Fehér Súlyom pontosan ugyanez a szellemi beállítottságú, reneszánsz alkatú, roppant jó humorú ember. Ha ember. (Á, dehogy!)

A legnagyobb művészek mindig tudják, hogy nem énjük táplálása, növesztése a cél (erről szólt az előbbi tantörténet), hanem épp ellenkezőleg. Az én elvesztése. Úgy lehetnek csak igazán egyediek. Talán nem kell külön részleteznem, miért *nem* akarta Jézus arcát megfesteni Leonardo, miért *nem* fejezte be. Talán az is feltűnik, hogy Muzsnay Ákos profétikus figuráinak sincsen arca. Angelus Silesius, barokk korabeli német misztikus költő verse segít megérteni. Valamit

*Míg én nem voltam én, Istenben voltam Isten,
S majd újra ő leszek, ha magam elveszítem.*

Félreértés ne essen, Muzsnay Ákos képeit magyarázom. Egyházi iskolában vagyunk, és a hitről beszélek. Amit nem szokás nevesíteni a művészetben, de nélküle nincsen megnyilatkozás. Nincs értelme semminek. Miről beszélek?

A kultúra minden formájában az istenit keresi az ember, nehéz ezt egyszerűbben megfogalmazni. Óhatatlanul istenkereső hát minden művész, ha tud róla, ha nem. A művek ennek az állandó keresésének a folytonos dokumentumai. A konkrét téma majdnem teljesen mellékes, az igazi művész mindig (ezt az) egyetlen nagy témáját bontogatja. A látvány helyett a lényegét mutatja. Nem felfedezni, megismerni vagy megmutatni akarja a világot, hanem megteremtteni. Muzsnay Ákos itt látható nyomatai nem dekorációk, nem illusztrációk, készüljenek bár művekhez vagy ábrázoljanak ismert személyeket. Sokrétű életműve (egyedi és sokszorosított grafikák, érmek, szobrok, kispasztikák, festmények) egyetlen mű fejezetei, miként Tarkovszkij filmjeiről is ezt állították

kritikusai. Nem véletlen Andrej Tarkovszkij nevének és gondolatainak gyakori felbukkanása Muzsnay Ákosnál. Őt is a kereszt szárainak találkozása, a horizontális (világ-ember) tengely és a vertikális (ember-ég) vonal metszéspontja érdekli. A kereszteződésben az *Áldozat* arc nélküli alakja sejlik fel.

15

Utóirat/Ez remek végszó lehetne, de. (*Á, ahogy!* – kellene kórusban kiabálni.) De. Kálmán Attila nyugalmazott igazgató úrnak, egykori tanáromnak megígértem (miután felkért a megnyitóra), hogy egy képet konkrétan is elemzek majd. Rendhagyó elemzéssel készültem, íme:

próbarepülés közben. Daid&Ikar

(*Muzsnay Ákos: A repülés mitológiája*)

A festő tekintetétől kísérve levegőbe emelkedik
az általa tervezett gép,
óriási vászonszárnyak, akár egy őskori madaré,
alá kap egy éppen felszálló légáramlat,
kiszámíthatatlan irányba sodorja, legendák magasába,
alatta hívogató a mélység.

Néhány évszázad múlva valósággá válik
sárkányrepülő képében a tervrajz,
ám a lehetőség benne volt abban a tekintetben,
mely a szakadék széléről kísérté az álmogép emelkedését
és zuhanását, da Vinci szolgájának halálát,
próbarepülés közben.

* Elhangzott a tatai református gimnázium kiállítóterében 2012. szeptember 2-án, Muzsnay Ákos nyomatainak kiállításán.